

**ИЗВЕШТАЈ
О ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

**МР СЕЛЕНЕ РАКОЧЕВИЋ
ТРАДИЦИОНАЛНА ИГРА И МУЗИКА ЗА ИГРУ СРБА У БАНАТУ У
СВЕТЛУ УЗАЈАМНИХ УТИЦАЈА**

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације мр Селене Ракочевић *Традиционална игра и музика за игру Срба у Банату у светлу узајамних утицаја*, на састанку одржаном 8. маја 2009. године предложила је и том приликом усвојила извештај којим се позитивно оцењује дисертација мр Селене Ракочевић, асистента на Катедри за етномузикологију Факултета музичке уметности у Београду. Извештај комисије садржи уводно образложење, биографске податке о кандидату, анализу докторске тезе, теме за дискусију и критички осврт на дисертацију и завршну оцену дисертације. У прилогу је дат списак објављених радова кандидата.

УВОДНО ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Мр Селена Ракочевић је пријавила докторску тезу *Традиционална игра и музика за игру Срба у Банату у светлу узајамних утицаја* 17. фебруара 2004. године. Тезу је одобрило Наставно-уметничко-научно веће Универзитета уметности 25. новембра 2004. године. За менторе су именовани, на предлог кандидаткиње, др Оливера Васић, редовни професор Факултета музичке уметности и др Димитрије Големовић, редовни професор Факултета музичке уметности. Теза је завршена и предата марта 2009. године. Комисија за оцену и одбрану докторске тезе образована је на седници НУН већа ФМУ, 18. марта 2009. године. Чланови Комисије су: др Оливера Васић, редовни професор Факултета музичке уметности (ментор), др Димитрије Големовић, редовни професор Факултета музичке уметности (ментор), др Нице Фрациле, редовни професор Академије уметности у Новом Саду, др Мирјана Закић, доцент на Факултету музичке уметности, MA Elsie Ivancich Dunin, professor Emerita, UCLA, USA.

БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Селена Ракочевић је рођена 1971. године. Школовање започиње у Панчеву 1978. године. Поред основне школе „Јован Јовановић Змај“, коју је, са одличним успехом и као носилац дипломе „Вук Караџић“, завршила школске 1986. године, похађала је упоредо и Основну музичку школу „Јован Бандур“, коју је исте године завршила такође са одличним успехом. У музичкој школи је

најпре четири године свирала виолину, да би се потом у потпуности посветила клавиру. У току основношколског образовања учествовала је на бројним такмичењима из различитих области, међу којима се издвајају Републичко такмичење из биологије 1984. године и Републичко такмичење из клавира 1985. године.

1986. године уписује културолошки смер Средње школе друштвених делатности "Урош Предић" (гимназија), као и два одсека у Средњој музичкој школи „Јован Бандур“ (вокално-инструментални – клавир и теоретски одсек). У току средњошколског музичког образовања учествовала је на Републичком такмичењу из клавира 1989. године. Обе средње школе је завршила 1990. године – Средњу школу друштвених делатности „Урош Предић“ је завршила са просечном оценом 5,00, што јој је омогућило да по други пут добије Вукову диплому, док је инструментални и теоретски одсек музичке школе завршила са одличним успехом (просечне оцене 4,90 вокално-инструментални одсек и 4,83 теоретски одсек).

По окончању средњошколског образовања Селена Ракочевић уписује етномузикологију на Факултету музичке уметности у Београду. Још за време студија, под менторством др Димитрија Големовића, учествује на појединим стручним скуповима (Симпозијуми у оквиру „Мокрањчевих дана“ 1992, 1993. и 1994. године), објављује текстове у неколико стручних часописа (часописи *Свеске*, *Расковник* и *Развитак*), активно учествује у многим теренским истраживањима у оквиру организованих експедиција Факултета (области Хомоље, Висок, Лужница, околине Пирота и Беле Паланке) и започиње самостална теренска истраживања музичке, а потом и плесне праксе Баната. Основне студије етномузикологије завршава 1995. године са просечном оценом 9,95, одбранивши дипломски рад под називом „Музичка традиција банатских Срба околине Панчева“ (ментор др Димитрије Големовић, оцена 9). Четири године касније, 1999. године овај дипломски рад је објављен у издању Музичке школе „Јован Бандур“.

Још од раних студентских дана, од 1991. године радила је у Средњој музичкој школи „Јован Бандур“ као хонорарни наставник клавира, а од 1994. године као професор теоретских предмета (етномузикологија, солфеђо, историја музике, теорија музике и музички облици).

Упоредо са уписивањем последипломских студија на Катедри за музикологију и етномузикологију Факултета музичке уметности у Београду 1996. године, Селена Ракочевић започиње рад на истом Факултету најпре хонорарно, као замена наставника Мирјане Закић на предмету етномузикологија, а потом, 1998. године као асистент др Оливере Васић на предмету етнокореологија у звању асистент-приправник.

Магистарску тезу под називом *Вокална традиција Срба у Доњем Банату*, рађену под менторством др Димитрија Големовића, успешно је одбранила 12. јула 2001. године (оцена 10). Ову студију је 2002. године објавио Завод за уџбенике и наставна средства. Недуго после одбране магистарске тезе, новембра 2001. године напредује у звање асистента.

Након завршених последипломских студија, започиње етномузиколошку и етнокореолошку делатност и на међународном плану. Најпре се прикључује Студијској групи за етнокореологију Међународног савета за традиционалну музику (International Council for Traditional Music – ICTM). До сада је учествовала на два скупа ове студијске групе (Сегедин 2002. и Болоња 2004. године). Селена Ракочевић је била иницијатор и организатор панела под

називом „Историја и перспективе националних етномузикологија и етнокореологија на Балкану“ (History and Perspectives of National Ethnomusicologies and Ethnochoreologies in the Balkans), који је окупио десет истраживача из пет балканских земаља (Босна и Херцеговина, Бугарска, Македонија, Грчка и Србија). Овај панел је био презентован на пленарној конференцији ICTM-а која је одржана у Бечу 2007. године. Саопштења која су изложена у оквиру овог панела су, потом, штампана у књизи под називом „Vienna and the Balkans“ у издању Бугаске академије наука (Софија 2008). Рецентне активности Селене Ракочевић у оквиру ICTM-а подразумевају учешће на пленарној конференцији у Јужноафричкој Републици (Дурбан 2009), за коју је, од програмског комитета конференције, добила финансијску подршку Barbara Bardnard Smith Travel Award. Поред тога, Селена Ракочевић је активна у новооснованој „Студијској групи за музику и игру југоисточне Европе“ ICTM-а, те је номинована у програмски савет за предстојећи скуп ове студијске групе, који ће бити одржан у Измиру 2010. године.

Осим ангажовања у оквиру ICTM-а, Селена Ракочевић је излагала радове и на многим симпозијумима и конгресима у земљи и иностранству. То су: Међународни симпозијум Катедре за музикологију и етномузикологију Факултета музичке уметности у Београду под називом *Фолклор-музика-дело* (Београд 1997), Етно-културолошка радионица Сврљиг (Сврљиг 1998, 1999. и 2000), Међународни симпозиј *Музика у друштву* (Сарајево 2001), Међународни скуп у оквиру *Дана Валде Милошевића* (Бања Лука 2001, 2002, 2004-2008), Међународни симпозијум посвећен 75. годишњици живота проф. др Драгослава Девића *Човек и музика* (Београд 2001), Међународни скуп посвећен проф. др Роксанди Пејовић (Београд 2005), Међународни симпозијум *Multi-part singing in the Balkans and the Mediterranean* (сарадња са проф. др Димитријем Големовићем, Беч 2005), годишњи и међународни скупови у организацији Катедре за музикологију и етномузикологију Факултета музичке уметности у Београду (Београд 2001, 2002, 2004. и 2008), Међународни конгрес *Urban music in the Balkans* (Тирана 2006), Међународни симпозијум *Research of dance and music on the Balkans* (Брчко 2008), Међународни симпозијум *Theatre in Folk Culture* (Истанбул 2009).

Поред излагања радова на научним скуповима, Селена Ракочевић је у више наврата писала прилоге за домаће и стране енциклопедије (*Српски биографски речник* Матице српске 2009. година и *Encyclopaedia of Popular Music of the World*, Continuum, Лондон 2005. и 2009. година), као и већи број приказа (укупно 16), који су објављивани у стручним публикацијама. У организацији СОКОЈ Миц-а, Селена Ракочевић је одржала и два предавања у циклусу "Српске народне игре у времену и простору" током октобра и новембра месеца 2003. године у просторијама Легата Славенског. Почев од 2005. године ангажована је као гост предавач у оквиру курса под називом *Читање слика Балкана* на регионалним последипломским студијама културног менаџмента и културне политике на Балкану на Универзитету уметности у Београду.

Дискографске јединице Селене Ракочевић обухватају два објављена издања. То су компакт дискови под називом *Ај, на рогаљ, момче* (РТВ Панчево 2005) и *Путевима тамбуре: од срца Балкана до војвођанске равнице* (Културни центар Панчево и РТВ Панчево 2007).

Поред научне и педагошке делатности, Селена Ракочевић се бавила и пласманом традиционалне музике кроз функцију идејног творца и уметничког директора Фестивала традиционалне музике *ETHNO.COM* који се, у

организацији Културног центра Панчева, одржава од 2003. године. Специфичност овог фестивала је садржана у његовим тематским програмима, који су до сада били посвећени различитим аспектима традиционалне музичке праксе ових простора, као на пример проблему идентификације „балканског“ музичког наслеђа (*ETHNO.COM 2005*), тамбурашкој пракси и варошкој музици Балкана и Војводине (*ETHNO.COM 2006* и *2008*).

Селена Ракочевих је до сада неколико пута учествовала и на међународним фестивалима етно музике као предавач и инструктор (*Falun Folk Music Festival*, Шведска 1997, *Balkanski muzički forum*, Грчка 1998, *Institut für Volksmusikforschung*, Аустрија 1999). Током 2008. године радила је као сарадник Радио Београда на реализацији серије емисија из циклуса „Од злата јабука“ које су биле посвећене одређеним етномузиколошким и етнокоролошким темама, а у оквиру којих је разматрана банатска музичка пракса.

Селена Ракочевих је, такође, сарадник на петогодишњем пројекту Министарства науке и заштите животне средине Републике Србије под називом „Музички и играчки дијалекти Србије“, који је започет 2006. године..

АНАЛИЗА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертације мр Селене Ракочевих *Традиционална игра и музика за игру Срба у Банату у светлу узајамних утицаја* је написана на 425 страна фонтом Times New Roman 12, са проредом 1,5, а садржи и прилог у виду кинетограма и нотних примера на 400 страна.

Структура докторске дисертације је следећа:

- Увод (стр. 5-9)
- (Ре)конструкција традиционалних играчко/музичких жанрова и поджанрова (стр. 10-20)
- Методолошки оквири (стр. 21-64)
- Прилике за плес Срба у Банату (стр. 65-112)
- Структурално-формална анализа игре (стр. 113-235)
- Структурално-формална анализа музике за игру (стр. 236-331)
- Преплитање структура: игра и музика за игру у светлу узајамних утицаја (стр. 332-338)
- Завршна разматрања (стр. 389-401)
- Литература (стр. 402-425)
- Прилог (стр.427-829) са 57 кинетограма и 123 нотних примера.

Раду су приложени и селектовани музички примери (CD), као и селектовани видео примери (DVD).

Мр Селена Ракочевих у првом поглављу „(Ре)конструкција традиционалних играчко/музичких жанрова и поджанрова“ синтетизује постојеће принципе класификовања етнокоролошке грађе у српској, као и

шире – у руској, бугарској, мађарској етнокорологији и америчкој антропологији игре. У оквиру доминантних функционално-контекстуалних и корологишко-структуралних параметара, кандидаткиња се, сагласно датом локализованом контексту, опредељује за структурално-семантички критеријум, те поделу на два основна плесна жанра: коло и паровне плесове. Таква подела, базирана на тумачењу носилаца играчке праксе Баната, подразумева, такође, њену ширу емску идентификацију: функција играња у колу била је усмерена ка обнављању локалних и националних културних идиома, док је циљ паровног плесања одражен у жељи за припадањем централноевропском културном простору. Равноправно егзистирање ових основних жанрова у играчкој пракси Баната 20. века имплицира успостављање „готово идеалне равнотеже између два, према Јурију Лотману, базична естетска принципа – 'естетике истовестности' игара у колу и 'естетике супротности' паровних игара“.

Поджанровска класификација извршена је према следећим базичним критеријумима: времену настанка, социјалном оквиру и месту настанка игара. Тако су аутохтона банатска кола, варошко-еснафска кола и србијанска кола означена као поджанрови жанра коло, а плесови по двоје и окретни плесови – као поджанрови жанра паровних игара. Разумевање „историјске поетике“ играчких жанрова Баната, који су значајним делом именовани и одређени најпре од стране њихових носилаца, доприноси, како ауторка истиче, лакшем разумевању токова промена у банатској културној историји.

Друго поглавље „**Методолошки оквири**“ састављено је из 8 краћих делова, посвећеним питањима анализе, концепту модела и контекстуализовања датих структура. То су: *Прилике за плес као структурисана друштвена пракса; Основни принципи етнокоролошке анализе; Основни принципи етномузиколошке анализе; Геиталтистичке интерпретације модела; Концепт интонационих модела; Интерпретације модела у етнокорологији и концепт кинеритмичко-просторних модела; Упоредна анализа играчких и музичких параметара; Контекстуализовање играчко/музичких структура*. Постојећем изразу „прилике за игру“ С. Ракочевић даје шире значење, како на нивоу његове примене – не само на традициону игру, већ на плес, као недељив синкретички спој игре и музике за игру – тако и на нивоу његовог реферирања – не само на време, већ на шири друштвени контекст извођења традиционалних плесова. У складу с тим, играчки догађаји функционишу на нижој контекстуалној равни, као реализације конситуација. Ослањајући се на тековине српске етнокорологије, а примењујући основне идеје америчких антрополога плеса Алегре Снајдер и Роберта Либмана са сврхом обједињавања говора о тексту и контексту, кандидаткиња дефинише прилике за плес као комплексну друштвену структуру одређену временом, простором, извођачима и појединачним плесовима, одн. плесним жанровима.

Кандидаткиња примењује поступак стандардне етномузиколошке анализе, који подразумева структуралну сегментацију музике и анализу појединачних музичких параметара, као и метод структуралне сегментације игре са морфолошком анализом, који је детаљно разрађиван последњих деценија од стране Радне групе за етнокорологију ИСТМ-а. Овај систем структуралне анализе игре осмишљен је по узору на аналитички апарат из науке о музичким облицима, што омогућава лакше упоредно сагледавање играчких и музичких параметара. Према таквом систему сегментација се одвија на општем и посебном нивоу, што кандидаткиња методолошки поставља кроз релацију

кинетике простора и времена, на општем нивоу – игре; кроз релацију покрета (корака), простора и времена, на посебном нивоу – обрасца покрета (корака).

У критичком осврту на досадашње начине концептуализације играчких модела, а у циљу могуће компарације са музичким моделима, ауторка модификује концепт интонационог модела на кинеритмичко-просторне моделе у традиционалним играма. Такође излаже основне постулате методе упоредне анализе музичких и играчких структура, које су промовисане у коауторском раду С. Ракочевић и З. Ранисављевића 2007. године.

С. Ракочевић истиче да је „понуђеним системом упоредне анализе музике и игре учињен покушај да се превазиђу разлике у непосредним физичким манифестацијама ова два, у основи ипак различита феномена људског изражавања. Структуралне јединице игре, односно музике, а унутар њих сви појединачни играчки и музички параметри, постављени су тако да се међу њима могу повући аналогije. Те аналогije ипак нису и не могу бити апсолутне. Задатак сваког структуралног метода је да омогући разумевање функционисања различитих система и њихово представљање кроз паралелне низове, чији редослед може бити променљив. Његова сврха је у основи оперативне природе, а крајњи циљ постављање генералних закључака у вези са природом посматраних феномена.“

Примењен аналитички модел у овом раду подразумева неколико нивоа: ниво утврђивања основних одлика појединачних игара, односно музичких примера; ниво идентификације и потом компарације основних кинеритмичко-просторних и интонационих модела; ниво упоредне анализе играчких и музичких примера истог (под)жанра.

Треће поглавље „Прилике за плес Срба у Банату“ базирано је на тумачењу 4 конститутивне одреднице, а то су: време, простор, извођачи, плес. Говорећи о приликама за плес, С. Ракочевић указује на специфичности традиционалне праксе Баната, која се развијала под различитим историјским и културним утицајима. Као најзначајнији, истиче се утицај хришћанске Цркве, почев од друге половине 18. века, што је утицало на то да је већина прилика за плес била везана за хришћанске празнике све до завршетка Другог светског рата. Тада се успостављају нове прилике за плес, или се, пак, старије преименују.

Користећи доступну литературу и сопствено теренско искуство, С. Ракочевић је покушала да кроз „макро“ и „микро“ план јасно прикаже и објасни битне чиниоце који су утицали на стварање посебних прилика за плес банатских Срба. Она је истакла да се у склопу тзв. обредно-обичајних прилика током године не изводе изразито обредни плесови, осим плеса *оро баба* који се изводио уочи Поклада. Сви остали празници и славља током године су углавном били прилика за извођење свакодневног плесног репертоара, са бледим назнакама да је понеки од плесова у прошлости могао имати и обредни карактер. Обредно порекло појединих плесова, међутим, са расположивим подацима, није могуће и потврдити. Забавни плесни репертоар био је присутан на разним сеоским окупљањима. По тврђењу С. Ракочевић, „Банаћани су све до пре нешто више од три деценије, свадбени обичај сматрали као најбољу прилику за извођење игара“. Плесови који су извођени у току разних сегмената свадбеног церемонијала могу се сматрати делом обредног репертоара који је сачуван до наших дана.

Разматрајући просторну компоненту прилика за плес, кандидаткиња истиче и аргуменује да је колективан однос према простору (и локалитету) на коме се плеше друштвено условљен различитим факторима и да представља најочљивији ниво приликом идентификације одређене играчке културе. Подједнако важна су и запажања да локација извођења традиционалних плесова утиче на то ко ће бити њихов извођач (у старосном и социјалном смислу), затим, на уобличавање структуре играчког обрасца. Семантичност локативних одредница тумачена је нарочито у контексту свадбеног ритуала са дефинисаним односима између централног и периферног простора.

Улоге извођача – играча и свирача – у приликама за плес јесу социјално одређене: полом, њиховим животним добом, породичним и социјалним статусом, етничком припадношћу... Најочљивија карактеристика играчке компоненте извођења већине традиционалних банатских плесова је, према речима кандидаткиње, њихова полна условљеност. Сведочења о стилу извођења ових игара диференцирају мушко играње, као разноврсно, креативно и варирајуће, од женског играња, мирнијег, уздржанијег и једноставнијег. Постепено губљење ових разлика током друге половине 20. века резултирало је, како то констатује кандидаткиња, изједначавањем мушког и женског стила извођења појединих плесних поджанрова у рецентним условима.

Синтетишући и анализирајући доступне податке, С. Ракочевић даје сумарни преглед плесног репертоара Срба у Банату током 20. века, сврставајући га у поджанрове: аутохтоних банатских кола, варошко-еснафских кола, србијанских кола; поджанрове: по двоје, окретни плесови; затим плесове у формацији тројке и жанр мушког надигравања.

Четврто поглавље „**Структурално-формална анализа игре**“ организовано је према плесним жанровима и обухвата аналитичко сагледавање играчких компонената, од играчког обрасца, одн. основног кинетичког фундуса, формације и броја играча, путање кретања... до основних ритмичких система. Аналитички процес подразумева утврђивање карактеристика играчких елемената на нивоу: појединачних примера обједињених истим називом; засебних поджанрова; датих жанрова; типске карактеристике банатских Срба. Минуциозном анализом, са илустративним кинетограмима и другим формама визуелног приказивања, кандидаткиња расветљава разноврсне јединице микро и макроиграчких структура, од гесте, односно кинетике тзв. слободне ноге, до формације извођења. Утврђивање парадигматских елемената у оквиру посебних (под)жанрова, са тумачењем могућих семантичких оквира, праћено је и упоредним освртом на функционалном, жанровском и дијахронијском плану. Посебну пажњу кандидаткиња поклања анализи метроритмичких структура, те поставља и објашњава неколико хијерархијских нивоа законитости у начинима уобличавања овог елемента структуре.

У контексту разматрања структуралних параметара аутохтоног банатског кола, кандидаткиња користи систем графичке презентације кинеритичко-просторних модела и појединачних образаца корака. Такав концепт са графичком визуелизацијом, рађеној по узору на графиконе музичко-интонационог модела, предложен је и по први пут спроведен у српској етнокореологији 2008. године, од стране С. Ракочевић и З. Ранисављевића. Кандидаткиња наглашава да је тек „концепт кинеритичко-просторних модела отворио пут за проницање у суштинске принципе идентификације, памћења и преношења појединачних традиционалних игара аутохтоног банатског кола“.

Детаљно постављен и разрађен аналитички концепт, заједно са тумачењем синхронијске и дијахронијске димензије традиционалних игара Срба у Војводини, резултирао је бројним и важним запажањима на микро и макроплану ових играчких структура.

Пето поглавље **„Структурално-формална анализа музике за игру“** састоји се из 8 подцелина: Опште карактеристике извођења; Ритам; Тонске структуре; Изражајна средства у интерпретацији (орнаменти, динамика и артикулација); Метроритмички обрасци; Темпо и агогика; Мелодијско обликовање и интонациони модели; Особности формалног обликовања. Поред несразмерне заступљености инструмената који изводе овај репертоар (од најзаступљеније хармонике, преко тамбурашких ансамбала и гајди, затим самице, до ретке употребе фруле и виолине), евидентна је и непропорционалност музичких примера појединих плесних (под)жанрова забележених у последњем веку (са знатно већим бројем мелодија плесног жанра коло, међу којима су најзаступљеније мелодије аутохтоног банатског кола).

Ауторка, између осталог, констатује: дводелну меру, као апсолутно преовлађујући начин метричког структурисања музике за игру Срба у Банату; кључну условљеност тонских низова плесним поджанром, а тек потом мелодијским специфичностима појединачних плесова, врстом инструмента или дијахронијском димензијом; првенствену зависност орнамената од техничко-изражајних могућности инструмената; двотакте или, ређе, четвортакте, као основне конститутивне елементе метроритмичког структурирања; укупно 4 интонациона модела који представљају кључну идентификациону одлику музичког структурирања плесова аутохтоног банатског кола; вишedelност, или првенствено дводелност, формалног обликовања плесних примера са доминантно двотактом, као основном градивном јединицом. Модална структура појединих анализираних мелодија за игру Срба у Банату, миксолидијски модус, завршна каденца на другом ступњу, дводелне метричке поделе, намећу се као заједнички морфолошки елементи традиционалне музике за игру Срба и Румуна у Банату. Њихова компаративно изучавање у светлу заједничког фонда наслеђа, али и вековних добросуседских односа српског и румунског живља у овом делу Војводине, умногоме би помогло да се открију нове чињенице и сазнања о испреплетености и узајамним утицајима традиционалне музике ових двеју националних заједница.

Ауторка, између осталог, закључује: Одлике музичких компонената по двоје и оних које се изводе у тројкама „указују на то да се они могу теоријски позиционирати негде између осталих плесних жанрова. Другим речима, ако би се непредвидљиво процесуирање непропорционалних, изразито разуђених музичко-тематских целина сматрало манифестацијом архаичнијег сеоског инструменталног израза, а уједначено низање пропорционалних музичких целина одликом вокално-инструменталне праксе варошке провенијенције, по својим формалним карактеристикама, музика плесова по двоје и оних који се изводе у тројкама је негде између села и града.“

Шесто поглавље **„Преплитање структура: игра и музика за игру у светлу узајамних утицаја“** садржи 4 подцелине: Општи ниво компаративног сагледавања игре и музике за игру; Обрасци корака/мелоритмички обрасци; Кинеритмичко-просторни и интонациони модели; Упоредна анализа формалних особности игре и музике за игру.

Интертекстуалност традиционалних плесова, чију суштину представља нераскидиво синкретичко јединство покрета и звука, темељи се на сталном успостављању равнотеже између различитих видова људске невербалне комуникације – визуелном и аудитивном. Компарација играчког и музичког феномена сагледава се најпре на нивоу: начина исказа; локативног одређења (које обухвата и однос путање кретања и употребног звучног простора); темпоралног система (са подударним базичним ритмичким пулсацијама покрета и звука). Даље поређење образаца корака и мелоритмичких образаца обухвата корелацију фундуса употребних покрета ногу и употребних тонских низова, затим однос на: артикулационом плану; на динамичком плану; начин процесуирања метроритмичких односа игре и музике са израженим варијационим принципом и могућим неподударним дужинама и карактеристикама основних метроритмичких јединица у оквиру синхроне пулсације четвртинских вредности. Поред утврђивања извесних аналогја између кинеритмичко-просторних и интонационих модела у аутохтоним банатским колима, С. Ракочевић претпоставља дијахронијске нивое одређених интонационих модела, а музичку компоненту дефинише као фактор стабилности ове плесне праксе. Упоредујући формалне особености игре и музике за игру, ауторка, између осталог, закључује генералну некореспондентност микро и макроформалног обликовања аутохтоних банатских плесова.

У „Завршним разматрањима“ ауторка даје сумарни приказ сличности и разлика између структурално-формалних одлика најпре играчке, а потом музичке компоненте свих плесних жанрова.

Литература (са са 363 јединице на српском, енглеском и руском језику) је пажљиво изабрана и на систематичан начин примењивана у овом истраживању и реализацији докторске дисертације. Запажа се да је кандидатиња велику пажњу посветила навођењу и истицању домаће етнокореолошке и етномузиколошке литературе и њеном повезивању са познатом интернационалном литературом.

ТЕМЕ ЗА ДИСКУСИЈУ И КРИТИЧКИ ОСВРТ НА ДИСЕРТАЦИЈУ

Докторска дисертација мр Селене Ракочевић *Традиционална игра и музика за игру Срба у Банату у светлу узајамних утицаја* отвара бројна питања и теме за расправу о етнокорологији и етномузикологији. Комисија ће у реферату поставити извесна општа критичка питања за дискусију, док ће током јавне одбране бити изречена појединачна питања, коментари и примедбе.

1. Због чега се користи назив плес када сами Банаћани своје игре деле на **кола и игре по двоје**?
2. Будући да су појединачни плесни поджанрови идентификовани у раду као самосвојне и структурално-семантичко засебне категорије, поставља се питање због чега они нису означени као жанрови.
3. Нотни записи Беле Бартока (21 пример), сачињени у Банату, на територији данашње Румуније (у селима Моноштор и Саравале), 1912. године, обухватају највећим делом мелодије народних игара (нпр. „мало коло“, „велико коло“, „сељанчица“) на тамбури, виолини и гајдама. У Вашем раду уврстили сте више варијаната игре „мало коло“ забележених у другој половини 20. века и почетком 21. века. Посматрајући са историјске дистанце, у којој мери се Бартокови нотни записи „малог кола“ разликују од осталих записа ове мелодије за игру? Да ли се могу уочити нити континуитета, с обзиром на то да је реч о истом називу мелодије за игру „мало коло“?
4. Имајући у виду ритмичку пулсацију, као кључни фактор симултаног играчког и музичког израза, да ли и на који начин сматрате употребљивим појмове „линеарна, конвергентна и дивергентна музичка пулсација“ (румунског теоретичара Андреја Погориловског) за означавање музичког/играчког тока?
5. Да ли и у ком облику музичка интерпретативно-изражајна средства (изразитија примена орнамената, артикулације, промена интензитета, промена регистра на хармоници... фрули) утичу на интерпретацију игре?
6. Колико је и на који начин теоријски концепт интонационог моделовања, као и начин његовог графичког приказивања, допринео дубљем сагледавању играчких структура и компаративном разматрању музичких и играчких структура? У том смислу, поставља се питање могућности гешталтистичког интерпретирања кинетичких модела.

ДОПРИНОСИ:

1. Докторска дисертација мр Селене Ракочевић *Традиционална игра и музика за игру Срба у Банату у светлу узајамних утицаја* настала је на основу сазнања из богате и разноврсне литературе, као, и највећим делом, на основу сопствених истраживања – традиционалне, атрактивне и вредне етнокорееолошке и етномузиколошке грађе Срба у Банату. Кандидаткиња је одабрала недовољно истражену, провокативну и веома комплексну интердисциплинарну тему, која је захтевала велику ангажованост, систематичност, упорност и зрелост у размишљању и доношењу закључака.
2. Имајући у виду да су музичка и кинетичка компонента банатског традиционалног плеса до сада биле проучаване искључиво одвојено, мр Селена Ракочевић је прва обухватно и компетентно сагледала и осветлила синтезу игре и музике за игру Срба у Банату. Искрпним и суптилним анализама прилика за плес Срба у том делу Војводине, структурално-формалним анализама игре и музике за игру у светлу узајамних утицаја, ауторка открива многе непознате чињенице и расветљава различите степене кореспонденције игре и музике за игру Срба у Банату, као и испреплетаност сеоских и варошких културних матрица.
3. Мр Селена Ракочевић по први пут у српској етнокорееологији тумачи проблеме жанровског дефинисања према одговарајућим историјско-географским, културним и структуралним одређењима, са успостављеним односом емског и етског полазишта, те спроводи структурално-семаничку поделу на жанрове и поджанрове традиционалне банатске игре. Доминантна је и аналитичка фокусираност на аутохтона банатска кола, као најстарији тип ове играчке праксе.
4. Шире тумачење односа између плесних и друштвених структура представља оригиналан допринос развоју научне мисли.
5. Концепт прилика за игру, као структурисане друштвене праксе, омогућио је да се у много већој мери, а у односу на досадашњу праксу у српској етнокорееологији, разматрају темпорална (нарочито на микро нивоу) и локативна извођења плесова.
6. По први пут су у српској етнокорееологији рађени целовити кинетограми који подразумевају интегрално извођење или макар његов већи део.
7. Методолошки јасно разграничавање играчког обрасца од обрасца корака, што је допринело минуциознијем сагледавању појединачних параметара (нпр. путање кретања и метроритмичких образаца), као и разматрање форме игре представља иновацију у српској етнокорееологији.
8. Ова оригинална и утемељена студија, која изабрану тему представља целовито и на креативан начин, доноси нов поглед на етнокорееологију (и њену везу са етномузикологијом), како на

српском, тако и на знатно ширем простору. Напореда са афирмацијом ауторкиних промишљања на будућим међународним научним скуповима, дисертација мр Селене Ракочевић заслужује да буде објављена као самостална књига.

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

Мр Селена Ракочевић је у докторској дисертацији *Традиционална игра и музика за игру Срба у Банату у светлу узајамних утицаја* остварила темељан и разрађен етнокоролошко-етномузиколошки рад којим је испољила и потврдила професионалну и научну компетентност у домену етнокорологије и етномузикологије. Кандидаткиња је докторским радом показала изузетне способности емпиријског, аналитичког и синтетичког проучавања традиционалне игре и музике за игру, као и способност јасног, рационалног и транспарентног презентовања научних резултата.

Комисија оцењује докторску дисертацију мр Селене Ракочевић, насловљену *Традиционална игра и музика за игру Срба у Банату у светлу узајамних утицаја* као научно изузетно вредан и методолошки конзистентан истраживачко емпиријски и етнокоролошко-етномузиколошки значајан подухват и остварење. Комисија са задовољством предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду да прихвати Извештај и покрене процедуру за јавну одбрану ове дисертације.

Комисија у саставу:

др Димитрије Големовић, редовни професор ФМУ (ментор)

др Оливера Васић, редовни професор ФМУ (ментор)

др Нице Фрациле, редовни професор Академије уметности у Новом Саду

др Мирјана Закић, доцент ФМУ

MA Elsie Ivancich Dunin, professor Emerita, UCLA, USA

У Београду
11. маја 2009.

Библиографија мр Селене Ракочевић

Књиге

Вокална традиција Срба у Доњем Банату, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2002.

Музичка традиција бантаских Срба околине Панчева, Музичка школа "Јован Бандур", Панчево, 1999.

Научни радови

"Богата грађа о коледарском опходу." Рецензија за књигу Душана Дејанца *Лицем за сунцем*. Борац, Кикинда, 2009. 84-90.

"Mapping the Past and the Future of Serbian Ethnomusicology and Ethnochoreology." *Vienna and the Balkans*. Institute of Art Studies – Bulgarian Academy of Sciences. Bulgarian Musicology. Studies. Sofia. 88-96.

"Kolo in Vojvodina. Visible and Invisible Structures in Traditional Dance Practice." *Invisible and Visible Dance. Crossing Identity Boundaries*. Proceedings. 23rd Symposium of the ICTM Study Group on Ethnochoreology. eds. Placida Staro. Tvrtko Zebec and Elsie Ivancich Dunin. Monghidoro. 103-109.

"From Text to Field: the Mystery of the *veliko kolo*." Conference collection *Musical Culture & Memory*. No 2. eds. Tatjana Marković and Vesna Mikić, Department of Musicology. Faculty of Music, Belgrade, 2008, 309-317.

"Концептуализација интонационих и кинеритмичко-просторних модела у традиционалној музичко/играчкој пракси", Зборник радова *Дани Владе Милошевића*, ур. Димитрије Големовић, Академија уметности, Бања Лука, 2008, 93-116.

"A Comparative Analysis of Musical and Dance Structures: the Case of Banatian *veliko kolo*", Conference Collection *Research of dance and music on the Balkans*, ed. Dimitrije Golemović, International Musicological Society, Musicological Society of RS, Musicological Society of FBiH, Vaštinari, Brčko, 2007, 164-182.

"Упоредна анализа музичких и играчких структура". Зборник радова *Дани Владе Милошевића*, ур. Димитрије Големовић, Академија уметности Бања Лука и Vedes Београд, Бања Лука, 2007, 17-29.

"Прилике за игру као структурисана друштвена пракса", Зборник радова *Историја и мистерија музике*, ур. Ивана Перковић-Радак, Драгана Стојановић-Новичић, Данка Лаић, Катедра за музикологију, ФМУ, Београд, 181-190.

"Kolo Music in the Urban Settings of Banat", Conference collection, *Urban Music in the Balkans*, ed. Sokol Shupo, ASMUS, Tirana, 2006, 330-342.

"Игра као структура. Структурална анализа босанскохерцеговачке игре *трама два*", Зборник радова *Дани Владе Милошевића*, ур. Димитрије Големовић, Академија уметности Бања Лука и Vedes Београд, Бања Лука, 2006, 77-90.

"Kolo in Vojvodina: Traditional Dance as Network of Different Meanings." Conference collection *Music & Network*. The Seventh International Conference, eds. Tatjana Marković and Vesna Mikić, Department of Musicology and Ethnomusicology, Faculty of Music, Belgrade, 2005, 257-273.

"Serbian Folk Dances Today: the Problem of Authenticity and Vitality". Conference collection *Dance and Society* 22nd Symposium of the ICTM Study Group of Ethnochoreology. Eds. Elsie Ivancich Dunin, Anne von Bibra Wharton and Laszlo Felfoldi, European Folklore Institute, Budapest

"Ћије је коло" Magazin *Folklor*, ур. Мићо Ћалдовић, Art Grafic, 2005, 31-32.

"Поглед у прошлост, поглед у будућност: трагом динарског наслеђа у традиционалним играма Срба у Банату", Зборник радова *Дани Владе Милошевића*. ур. Димитрије Големовић, Академија уметности Бања Лука и Vedes Београд, Бања Лука 2005, 46-62.

"Развој урбанизма и традиционална игра 2", Magazin *Фоклор*, ур. Мићо Ћалдовић, Art Grafic, Београд, 2005, 31-32.

"Serbia and Montenegro", in *Continuum Encyclopedia of Popular Music of the World, Volume VII Europe*. eds John Shepherd, David Horn and Dave Laing. London: Continuum Publishing, 2005, 132-35.

"Beograd (Belgrade)", in *Continuum Encyclopedia of Popular Music of the World, Volume VII Europe*. Eds. John Shepherd, David Horn and Dave Laing. London: Continuum Publishing, 2005, 136-37.

"Свадбене игре. Географске координате играчке праксе Баната", Magazin *Фоклор*, ур. Мићо Ћалдовић, Art Grafic, 2005, 30-31.

"Развој урбанизма и традиционална игра 1", Magazin *Фолклор*, ур. Мићо Ћалдовић, Art Grafic, Београд, 2004, 51-52.

"Најстарији облици у српском играчком наслеђу", Magazin *Фолклор*, ур. Лора Караџић, Art Grafic, Београд, 2004, 45-46.

"Шта је то игра? Етнокорееолошки поглед на терминологију и концептуална одређења појма", Зборник радова *Дани Владе Милошевића*, ур. Димитрије Големовић, Академија уметности Бања Лука и Vedes Београд, Бања Лука, 2004, 96-118.

"Вишегласно певање у Доњем Банату. Аспекти развоја хармонског слуха з традиционалнох вокалној пракси". Зборник радова са међународног

симпозијума посвећеног 75. годишњици живота проф. др Драгослава Девића, *Човек и музика*, ур. Димитрије Големовић, Vedes, Београд, 2003, 37-44.

"Ој, Лазаре, добар дане. Култ Лазарове суботе у Доњем Банату, *Етно-културолошки зборник*, књига VII (Book VII), Етно-културолошка радионица (Ethno-culturological Workshop), ур. Сретен Петровић, Сврљиг, 2002, 95-101.

"Наративне песме у орском наслеђу динарске зоне", борник радова *Дани Владе Милошевића*, ур. Димитрије Големовић, Академија уметности Бања Лука и Vedes Београд, Бања Лука, 2002, 87-109.

"*Између села и град*. Лествичне и тоналне особености варошких песама у Доњем Банату, зборник радова *Јосиф Маринковић (1851-1931), Музика на раскрићу два века*, ур. Татјана Марковић, Обзорја на Тиси, Нови Бечеј, 2002, 110-121.

"Проблем идентификације архетипских образаца у српском играчком наслеђу, зборник радова *Музика кроз мисао*, ур. Ивана Перковић и Драгана Стојановић-Новичић, ФМУ, Београд, 2002, 179-189.

"*Isukrstu slavu dajmo, aleluja pevajmo*. Narodno pevanje i crkveno pojanje tradicionalnoj obrednoj praksi donjeg Banata", *Zbornik radova*, II Међународни симпозиј "Музика у друштву", ур. Иван Ћавловић, Музиколошко друштво FBiH и Музичка академија у Сарајеву, Сарајево, 2001, 164-172.

"О народној музици Крајишника у Војводини на примеру музичке праксе тамбураша Душана Пешиха", зборник радова *Владо Милошевић – етномузиколог и композитор*, ур. Димитрије Големовић, Академија уметности, Бања Лука 2001, 51-67.

"Raznorodnost dramskih elemenata svadbe u Donjem Banatu", *zbornik radova Opera – od obreda do umetničke forme*, ур. Мирјана Veselinović-Hofman и mr Ivana Perković, FMU, Beograd, 2001, 32-65.

"Баладе у Доњем Банату", *Свеске*, часопис за књижевност-уметност-културу, број 51-52, ур. Милан Орлић, Заједница књижевника Панчева, Панчево 2000, 209-219.

"У потрази за традиционалним звуком", *Свеске*, часопис за књижевност-уметност-културу, број 53, ур. Милан Орлић, Заједница књижевника Панчева, Панчево, 2000, 186-189.

"Песме намењене куму и старом свату у источној Србији", *Етно-културолошки зборник*, књига VI, ур. Сретен Петровић, Етно-културолошка радионица, Сврљиг 2000, 93-99.

"Компоноване песме у вокалној традицији Доњег Баната", *Свеске*, часопис за књижевност-уметност-културу, број 45-46, ур. Милан Орлић, Заједница књижевника Панчева, Панчево, 1999, 234-240.

"Разнородни елементи у оплакивању мртвих у Доњем Банату", коауторски рад са Иваном Перковић, *Свеске*, часопис за књижевност-уметност-културу, број 48-49, ур. Милан Орлић, Заједница књижевника Панчева, Панчево, 1999, 259-262.

"Трагови обредних игара у Доњем Банату", *Етно-културолошки зборник*, књига V, Етно-културолошка радионица, ур. Сретен Петровић, Сврљиг, 1999, 263-267.

"Значај Владимира Ђорђевића за развој етномузикологије у Србији", часопис *Развитак*, година XXXIX, број 201-202, Зајечар 1999, 135-137.

"Обредни напеви Доњег Баната између паганског и хришћанског", *Етно-културолошка зборник*, књига IV, Етно-културолошка радионица, ур. Сретен Петровић, Сврљиг 1998, 205-211.

"Трансформација музичке традиције у јужном Банату под неминовним процесима урбанизације", *Свеске*, часопис за књижевност-уметност-културу, број 41, ур. Милан Орлић, Заједница књижевника Панчева, Панчево, 1998, 254-258.

"Три српске народне мелодије у цез идиому пијанисте Милоша Крстића", *Изузетност и сапостојање. V међународни симпозијум Фолклор-музика-дело*, ур. Мишко Шуваковић, ФМУ, Београд, 1997, 192-202.

"Огледало наше музичке стварности", *Свеске*, часопис за књижевност-уметност-културу, број 39, ур. Милан Орлић, Заједница књижевника Панчева, Панчево 1997, 204-207.

"Хомолска певачица Наста Степановић (о односу индивидуалног и колективног у народном стваралаштву)", *Симпозијум "Мокрањчеви дани 1994-1996"*, Мокрањчеви дани, Неготин, 1997, 259-269.

"Живот вокалне традиције приказан кроз три генерације породице Васиљевић", часопис *Развитак*, број 3-4, година XXX, Зајечар 1993, 117-120.

"Серенаде на нашем простору", часопис *Расковник*, пролеће-лето (XLVII-XLVIII), ур. Љубинко Раденковић, Београд, 1992, 157-166.

Дискорграфија

C'mon to horny-corner, guy. Traditional songs of Serbs in Sauthern Banat. ('Aj' na rogalj, momče. Tradicionalne pesme Srba u Donjem Banatu), RTV Pančevo, Pančevo, 2005.

On the paths of the tambura: from the heart of the Balkans to the plains of Vojvodina. (Putevima tambure: od srca Balkana do vojvodjanske ravnice), Kulturni centar Pančeva i RTV Pančevo, Pančevo, 2007. ISBN 978-86-908485-6-0, COBISS.SR – ID 143312396

Прикази

"Други међународни скуп *Музика у друштву*". *Нови звук*, бр. 17, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2001, 118-120.

Драгослав Девић. Антологија српских и црногорских песама (Карић фондација, Београд, 2001), *Музички талас*, год. 9, бр. 30-31, ур. Христина Медић, СЛЮ, 2002, 159.

"Три девојке збор збориле", *Свет жена*, ур. Дејана Ђедовић, Центар за културу "Вук Караџић", Лозница, 2002.

"Димитрије Големовић: Роми у Србији. Антологија традиционалне ромске музике". *Нови звук*, бр. 20, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2002, 132-133.

"Kosovo Roma. Музика косовских Рома, Архивска фонографска збирка", *Нови звук*, бр. 21, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2003, 137-138.

"Serbia: Sounds Global 2", *Нови звук*, бр. 23, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2004, 107-108.

"Дани Владе С. Милошевића. Бања Лука 2004", *Часопис Нови звук*, бр. 24, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2004, 70-72.

"XXIII симпозијум етнокореолошке секције Интернационалног друштва за традиционалну музику", *Нови звук*, бр. 25, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2005, 73-75.

"Димитрије Големовић: Народна музика Плава и Гусиња, Муслиманска традиција Плава" *Нови звук* бр. 26, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2005, 73-75.

"Музика из Црне Горе", (Music from Montenegro, Concerts Sweden, Caprice records & Swedish International Development Authority, Stockholm, Sweden, 2005), *Нови Звук* 27, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2006, 141-142.

"Студентски Етнокамп, Кикинда 2005", часопис *Фолклор магазин специјал*", ур. Мићо Ђалдовић, Арт график, Београд, 2006, 6.

"Д. Големовић: Човек као музичко биће", *Нови Звук* 28, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2006, 198-200. УДК 781,7(049.3) Големовић Д.

"Интернационални симпозијум 'Градска музика Балкана'." *Нови Звук* 29, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2007, 132-135.

"Сава Илић: Музичко наслеђе Срба. Шокаца, и Карашеваца у Румунији." Приредила Јелена Јовановић, *Музикологија* 7, Матица српска, Одељење за

сценске уметности и музику и Музиколошки институт САНУ, Нови Сад, 2006, 367-371.

„Baština svirale u tradicionalnoj muzici.“ Prikaz Festivala Ethno.com 2007. *Etnoumlje*, br. 2. ur. Oliver Đorđević. World Music Asocijacija Srbije, Jagodina, 2007. 17.

„Нице Фрациле: традиционална музика Срба у Војводини.“ *Нови Звук 31*, ур. Мирјана Веселиновић-Хофман, СОКОЈ МИЦ, Београд, 2008, 159-160.